

ПОРТФОЛИОТО В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Мария Николова

ТПГ „Н. Й. Вапцаров“ – гр. Радомир

Меморандумът за учене през целия живот, приет от Европейската комисия през 2000 г., изтъква необходимостта от нов тип обучение, основано на опита на ученика и формирането на социално значими умения, насочени към пазаранатруда. Лисабонската стратегия на Европейската комисия определя като най-важни осем ключови компетентности, осигуряващи успешната социализация на младите хора. Въвеждането на портфолиото в обучението е една от възможните алтернативи на така търсената и необходима промяна в съвременното българско училище.

Възможностите на портфолиото като иновативна образователна технология са в основата на предложения модел за обучение по български език и литература. Целите на модела са свързани със създаването на ученическо портфолио като средство за усвояване, развитие и прилагане на ключови компетентности за тяхното оценяване и документиране. Моделът беше разработен и приложен в ТПГ „Н. Й. Вапцаров“ – град Радомир, в XII „а“ клас, специалност „Икономическа информатика“ през 2010/2011 г. и представен на областен семинар, организиран от РИО – Перник, през февруари с.г., както и на Втория есенен научно-образователен форум „Съвременни предизвикателства пред учителската професия“, организиран от ДИУУ – София, в рамките на Климентовите дни на СУ „Св. Климент Охридски“ през ноември 2012 г.

Реализирането на модела беше свързано с решаването на следните задачи:

1. Анализ на същността на портфолиото като образователна технология и неговите възможности за усвояване, развитие и прилагане на ключови компетентности, както и за оценяването и документирането им.
2. Анализ на учебното съдържание за подбор на знания, умения и компетентности, които могат да бъдат усвоявани, развивани, прилагани, оценявани и документирани чрез портфолиото.
3. Разработване на модел за ученическо портфолио в обучението по български език и литература.

4. Разработване на критерии, показатели и индикатори за оценка на знанията, уменията и компетентностите на учениците, усвоявани, развивани и прилагани чрез портфолиото.

За разработването и приложението на модела бяха използвани следните методи: теоретичен анализ, моделиране, педагогически експеримент, тестиране, анкетиране.

Бяха формирани две групи: експериментална и контролна, като включването на учениците в групите беше напълно доброволно и самостоятелно.

Анализ на същността на портфолиото като образователна технология. Портфолиото е архив от материали, представящ личните постижения в дадена област. То е иновативна съвременна образователна технология, в основата на която стоят конструктивизмът – обучение в дейности и чрез дейности, и хуманистичният подход. Портфолиото е и самооценка на собствения познавателен и творчески опит на ученика, осъществена чрез самонаблюдение и самоконтрол. Като личен архив то документира постиженията, средство е за оценка на знанията, уменията и компетентностите и проследява развитието на ученика [вж. 2,5,7,12].

Анализ на учебното съдържание за подбор на знания, умения и компетентности. Чрез портфолиото могат да бъдат усвоявани и развивани всички предвидени в Учебната програма за културно-образователна област Български език и литература [10, с. 57–60] знания, умения и компетентности, както и да бъдат оценявани и документирани, например:

Ядро 1. Социокултурни компетентности

Стандарт 5: Притежава диференцирани знания за своята национална и културна идентичност.

Ядро 2. Литературни компетентности

Стандарт 1: Притежава системни знания за строежа и функционирането на художествената творба, умее свободно да навлиза в изучаваните произведения и си служи непротиворечиво със специфична литературоведска терминология.

Стандарт 4: Познава развитието на българската литература като част от европейския литературен процес и националната обществена и културна история.

Ядро 3. Социокултурна и литературна компетентност: общуване с художествената творба.

Стандарт 1: Ситуира изучавана литературна творба в породилата я културна система и я анализира в съответствие с присъщата художествена норма.

Стандарт 2: Извлича художествения смисъл на конкретно литературно произведение във връзка с неговото място в творчеството на писателя, в развитието на школата или направлението и в общочовешки план.

Ядро 4. Социокултурна и литературна компетентност: създаване на изказвания и писмени текстове.

Стандарт 5: Владее структурата на литературно-интерпретативното съчинение и на есето с хуманитарна проблематика и изпълнява специфичен литературен тест за проверка на компетентности.

Модел за ученическо портфолио по български език и литература

Моделът включва три структурни компонента:

1. Философия на портфолиото
2. Теоретични основи на портфолиото
3. Дейности за усвояване и развитие на ключови компетентности.

Този модел беше приложен успешно в извънкласната дейност като форма за развитие на ключови компетентности [5]. Добрите резултати и фактът, че моделът се оказва работещ и ефективен, ме окуражиха да го адаптирам и приложа и в учебната дейност.

Каква е същността на модела?

1. Философията на портфолиото се основава на усвояването на знания, умения и компетентности в дейности и чрез дейности, в които и ученикът, и учителят поемат нова роля и ново място в педагогическото общуване.

Ученикът:

- от обект се превръща в субект на познавателната и творческата си дейност – променя се парадигмата на образователния процес.
- е активната страна във взаимодействието ученик–учител. Той поема отговорността за собственото си обучение и развитие.
- от обект на наблюдение и контрол се превръща в субект на самонаблюдение и самоконтрол.
- активно усвоява и трансформира знанията в умения и компетентности.
- осъществява се като саморазвиваща се система.

Учителят:

- не е обучител, а консултант.
- не е единствен източник на информация, а информира кои са и къде могат да бъдат намерени източниците на информация.
- Създава подходяща учебна среда, в която да се осъществи интеракцията в педагогическото общуване.

Ученикът и учителят са партньори в едно ново образователно взаимодействие с ясно делегирани права и отговорности. Тези нови социални роли издигат личната им отговорност и мотивация.

2. Теоретична основа на модела е конструктивизмът, върху който се изгражда интерактивното обучение, осигуряващо активно и самостоятелно конструиране на знания, умения и компетентности. Това обосновава приложението на различни интерактивни методи: обсъждане, решаване на проблем, дискусия, дебат, мозъчна атака, асоциативна мрежа, тест, анкета. Вторият елемент в теоретичната основа на модела е хуманистичният подход, чийто най-съществен белег е личностната му ориентираност.

Конструктивизмът и хуманизмът в образователно-възпитателната дейност са предпоставка за успешното прилагане на портфолиото в обучението по български език и литература като надеждно средство за усвояване, развиване и прилагане на ключови компетентности и тяхното оценяване и документиране [3,4].

3. Дейности за усвояване и развитие на ключови компетентности

Върху тази философия и теоретични основи се реализират всички дейности на ученика и учителя, свързани с усвояването, развитието и прилагането на ключови компетентности, както и тяхното оценяване и документиране.

Дейности на ученика

В процеса на интерактивното педагогическо взаимодействие ученикът, консултиран, подкрепян и насърчаван от учителя:

- усвоява знания, умения и компетентности чрез активни и самостоятелни учебни действия;
- създава учебни продукти;
- осъществява самонаблюдение на учебния и творческия процес;
- осигурява контрол над дейностите;
- извършва самооценка на резултатите.

Дейности на учителя

- съвместно с учениците разработва и обсъжда правилата за създаване на портфолиото и неговото съдържание;
- разработва критерии и показатели за оценка на учебните материали и на портфолиото;
- подготвя задания;
- консултира дейностите;
- осигурява разнообразна учебна и творческа среда;
- осъществява обратна връзка.

Прилагането на модела беше свързано с някои предварителни стъпки, необходими за успешното му внедряване. Адаптирахме една идея за новаторски мениджмънт като много подходяща за нашите цели [9]. Така съвременният мениджмънт се включи в педагогическия дизайн. Ето някои стъпки:

- Запознаване на родителите и учениците с модела за портфолио в обучението по български език и литература.
- Създаване на вдъхновяваща визия за новата образователна технология.
- Изграждане на отворен, търсец и възприемчив към новото екип.
- Делегирано доверие към всеки участник в екипа с конкретни задачи и отговорности.
- Определяне на ясни цели, срокове и правила за дейност.
- Генериране на идеи.
- Усъвършенстване на идеите.
- Изпробване на обещаващите идеи.
- Анализирание на резултатите и реализиране на успешните идеи.

Най-напред съвместно с учениците бяха изготвени правилата за създаване на портфолиото и неговото съдържание.

Правила за създаване на портфолиото

1. Тема на портфолиото
2. Цели на портфолиото
3. Срок за изготвяне на портфолиото
4. Съдържание на портфолиото
5. Критерии за оценяване и самооценяване
6. Дейности на учениците и учителя
7. Учебни материали на учениците
8. Карти за самооценка
9. Оформление на портфолиото

Съдържание на портфолиото

1. *Титулна страница*

2. *Правила за създаване на портфолиото*

3. *Критерии за оценяване*

3.1. На учебните материали на ученика

3.2. На портфолиото

4. *Учебни материали на ученика*

4.1. Входно ниво по български език и литература

4.2. Установяващ тест – Тест №1 и Тест №2

4.3. Проект за тестови задачи по български език и литература

4.4. Домашна работа – интерпретативно съчинение

4.4.1. Рецензия от съученик

4.4.2. Рецензия от учителя

4.5. Контролна работа №1 – Тест №3

4.6. Контролна работа №2 – Тест №4

4.7. Проект по литература

4.8. Класна работа №2

4.9. Изходно ниво по български език и литература – Тест №5

4.10. Творчески работи на ученика и награди

5. *Карти за самооценка*

5.1. Карта за самооценка №1 – Установяващ тест – Тест №1 и Тест №2

5.2. Карта за самооценка №2 – Проект за тестови задачи

5.3. Карта за самооценка №3 – Домашна работа

5.4. Карта за самооценка №4 – Контролна работа №1 и №2 – Тест №3 и

Тест №4

5.5. Карта за самооценка №5 – Проект по литература

5.6. Карта за самооценка №6 – Класна работа №2

5.7. Карта за самооценка №7 – Изходно ниво – Тест №5

5.8. Карта за самооценка №8 – Европейски нива – матрица за самооценка

5.9. Карта за самооценка №9 – анкета „Аз знам и мога“ – „Моите седем стъпки напред“

6. Оценка на учителя

7. Насоки за работа

8. Анкета за родителите

Критерии и показатели за оценка на знанията, уменията и компетентностите. Учителят разработва въз основа на ДОИ критерии и показатели за оценка на учебните материали и портфолиото и ги обсъжда с учениците. Бяха разработени следните критерии и показатели, оценяващи знанията, уменията и компетентностите чрез точкова система.

Критерии и показатели за оценка на учебните материали

1. Критерии за оценка на тест – 192 точки

1.1. Всеки верен отговор се оценява с 1 точка.

1.2. За грешен отговор не се отнема точка.

1.3. Оценка се формира чрез скалата за оценяване на всеки тест.

– Тест №1 и Тест №2 – по 21 точки за всеки тест

– Тест №3 и Тест №4 – по 40 точки за всеки тест

– Тест №5 – 70 точки

2. Критерии за оценка на аргументативен текст (интерпретативно съчинение) – общ брой – 90 точки

2.1. Литературни компетентности – 10 точки

2.2. Компетентности за изграждане на аргументативен текст – 12 точки

2.3. Езикови компетентности – 8 точки

– домашна работа – 30 точки

– класна работа – 30 точки

– изходно ниво – 30 точки

3. Критерии за оценка на рецензия – общ брой – 48 точки

3.1. Спазване на критериите за оценка на интерпретативно съчинение – 30 точки

3.2. Точност и аргументираност на оценката – 10 точки

3.3. Оформяне на рецензията – 8 точки

4. Критерии за оценка на проект: „Тестови задачи по български език и литература“

Общ брой – 120 точки

4.1. Съдържание на проекта – 70 точки

– Задачи за езикова компетентност – 50 точки

– Задачи за литературна компетентност – 20 точки

4.2. Редактиране – 10 точки

4.3. Оформление на проекта – 10 точки

4.4. Срок за изпълнение – 10 точки

4.5. Презентация на проекта – 10 точки

4.6. Самооценка на проекта – 10 точки

5. Критерии за оценка на проект по литература

Общ брой – 120 точки

5.1. Съдържание на проекта – 80 точки

– Проучване на биографията на писателя и изготвяне на библиография – 10 точки

– Проучване на литературната критика и изготвяне на библиография – 10 точки

– Писателят за себе си и другите за него – мисли, оценки, позиции – 10 точки

– Интерпретативно съчинение – 30 точки

– Изготвяне на албум за живота и творчеството на писателя – 10 точки

– Изготвяне на слайдшоу (презентация) за писателя – 10 точки

5.2. Оформление на проекта – 10 точки

5.3. Срок за изпълнение – 10 точки

5.4. Презентация на проекта – 10 точки

5.5. Самооценка на проекта – 10 точки

Критерии и показатели за оценка на портфолиото

1. Критерии, свързани със съдържанието на портфолиото – 20 точки

1.1. Съдържанието да съответства на тематиката – 5 точки

1.2. Да дава най-добра представа за постиженията на ученика – 5 точки

1.3. Да отразява развитието на ученика – 10 точки

2. Критерии, свързани с оформлението на портфолиото – 10 точки

2.1. Оформлението да съответства на тематиката – 5 точки

2.2. Оригиналност на оформлението – 5 точки

Максималният брой точки от всички учебни материали на ученика заедно с оценката на портфолиото е 600. Преобразуването на точките в оценка се

извършва по формулата: $r = 2 + 4 \frac{n}{m}$, където r – резултат на ученика, n –

брой точки на ученика, m – максимален брой точки. Полученият резултат се закръглява до единица до най-близкото цяло число.

След изпълнението на всяка дейност и осъществена проверка и оценка от учителя следва самооценка на ученика, който попълва съответната „Карта за самооценка“.

Тя се прилага към учебния продукт, за който се отнася. Така се реализират едни от най-важните иновативни елементи на портфолиото – самоконтролът и самооценяването на резултатите и корекция на допуснатите грешки.

Така предложеният модел осигурява разнообразни форми за проверка и оценка на знанията, уменията и компетентностите, обхваща не само различни елементи от езиковото и литературното обучение, но и различни ключови компетентности, което го прави изключително ефективен.

Съществен иновативен елемент в усвояването, развитието и прилагането на знания, умения и компетентности като част от съдържанието на портфоли-

ото беше разработването на два учебни проекта: по български език и литература и по литература, които представяме по-долу.

Проект по български език и литература

Задача: изготвяне на проект „Тестови задачи по български език и литература“

В този проект учениците прилагат усвоените знания, умения и компетентности по български език и литература, като изготвят тестови задачи по формата на ДЗИ. Така влизат в обращение всички усвоени знания по двата компонента на учебния предмет. Учениците работят в клас по време на уроци за практическа работа, за да има контрол над дейностите им и да могат да работят в екип, за да се подпомагат взаимно, да обменят знания, да коригират грешки.

1. Цели на проекта – проверка и оценка на усвоените знания и умения и развитие на ключови компетентности на ученика:

- комуникативни умения на роден език;
- базови знания и умения от други науки;
- умение за самостоятелно учене и събиране на информация;
- дигитални компетентности;
- граждански компетентности и умения за междуличностно общуване;
- предприемачество;
- културни компетентности.

1.1. по отношение равнището на езиковата и литературната компетентност;

1.2. по отношение на познавателните равнища – знание, разбиране, приложение, анализ, синтез, оценка.

2. Функции на оценяването – оценяването има контролираща и обучаваща функция

3. Съдържание на оценяването

Чрез проекта се проверяват и оценяват усвоените комуникативноречевни знания, умения и компетентности по два критерия и съответните им показатели:

3.1. Езикова компетентност

3.1.1. Езикова свързаност на текста

3.1.2. Лексикална норма

3.1.3. Граматична норма

3.1.4. Правописна норма

3.1.5. Пунктуационна норма

3.2. Литературна компетентност

3.2.1. Разбиране на условния характер на художествената литература.

3.2.2. Знания за автора и творбата и свързаните с тях процеси в българската литературна история и умения да се прилагат.

3.2.3. Знания за строежа и функционирането на художествената творба и умения да се прилагат.

3.2.4. Умения за интерпретиране на художествения смисъл.

4. Типове познавателни задачи
  - 4.1. Езикова компетентност
  - 4.1.1. Разпознаване на езикови факти
  - 4.1.2. Анализ на езикови факти
  - 4.1.3. Създаване на изрази
  - 4.1.4. Преобразуване и редактиране на изрази
  5. Формати задачи
  - 5.1. С избираем отговор
  - 5.2. Със свободен отговор
  6. Време за решаване
  7. Тестови задачи по български език и литература
  8. Скала за оценяване
  9. Ключ за верните отговори
- Дейности на учениците:
1. Събиране и проучване на информация.
  - 1.1. Работа с текстове – художествен, научен, публицистичен.
  - 1.2. Работа с речници – правописен, синонимен, фразеологичен, тълковен, Речник на чуждите думи, Речник на литературните термини, Речник на българската литература.
  - 1.3. Работа с енциклопедии
  2. Изготвяне на тестовите задачи.
  3. Консултация с учителя и проверка на готовия вариант.
  4. Редактиране на допуснатите грешки.
  5. Изготвяне на окончателен вариант на проекта.
  6. Презентация на проекта.
  7. Самооценка на резултатите по отношение на усвоените знания и умения.
  8. Индивидуални мерки за преодоляване на грешките от всеки ученик.
- Дейности на учителя:
1. Уточняване на целите, задачите и дейностите по проекта съвместно с учениците.
  2. Уточняване на критериите за оценка на проекта съвместно с учениците.
  3. Предоставяне на информационни източници.
  4. Консултации – индивидуална работа с всеки ученик.
  5. Проверка на готовия вариант и инструкции за редактиране.
  7. Проверка и оценка на окончателния вариант на проекта.
  8. Анализ на резултатите.
  9. Насоки за работа на всеки ученик съобразно получените резултати.

Проект по литература

1. Цели на проекта.
- 1.1. Да развива ключови компетентности на ученика:

- комуникативни умения на роден език;
  - базови знания и умения от други науки;
  - умение за самостоятелно учене и събиране на информация;
  - дигитални компетентности;
  - граждански компетентности и умения за общуване;
  - предприемачество;
  - културни компетентности.
- 1.2. Да развива ценностната ориентация на учениците.
  2. Задание: изготвяне на проект по литература за български писател на тема: „Домът и пътят в творчеството на българските писатели“.
  3. Дейности на учениците
    - 3.1. Проучване на биографията на писателя.
    - 3.2. Проучване на литературната критика.
    - 3.3. Изготвяне на библиография за творчеството на писателя.
    - 3.4. Изготвяне на библиография за литературната критика.
    - 3.5. Творчески портрет: „Писателят за себе си – мисли, оценки, позиции“.
    - 3.6. „Другите за автора“.
    - 3.7. Изготвяне на интерпретативно съчинение или есе по темата.
    - 3.8. Изготвяне на албум за живота и творчеството на писателя.
    - 3.9. Изготвяне на слайдшоу (презентация) за писателя.
    - 3.10. Изготвяне на папка с всички материали.
    - 3.11. Презентация на проекта.
    - 3.12. Самооценка на ученика.
  4. Дейности на учителя
    - 4.1. Уточняване на целите, задачите и дейностите по проекта съвместно с учениците.
    - 4.2. Уточняване на критериите за оценка на проекта съвместно с учениците.
    - 4.3. Предоставяне на информационни източници – енциклопедии, литературни речници, мемоари, интернет адреси.
    - 4.4. Консултации – индивидуална работа с всеки ученик.
    - 4.5. Проверка на готовия вариант и инструкции за редактиране.
    - 4.6. Проверка и оценка на окончателния вариант на проекта.
    - 4.7. Анализ на резултатите – по отношение на усвоените знания, умения и компетентности.
    - 4.8. Насоки за работа.
- Заклучителен етап в работата по създаването на портфолиото беше самооценката на учениците, осъществена чрез попълване на Карта за самооценка №8 – Европейски нива – матрица за самооценка [14], и Карта за самооценка №9 – анкета „Аз знам и мога“ – „Моите седем стъпки напред“ [12].
- Карта за самооценка №8 включва самооценяване по следните критерии: „Слушане“, „Четене“, „Участие в разговор“, „Самостоятелно устно изложе-

ние“, „Писане“ и съответните им показатели, включени в европейския езиков паспорт. Макар че се отнасят за владеенето на чужд език, тези критерии успешно могат да бъдат приложени и за самооценяване на знания, умения и компетентности по роден език, който е първата ключова компетентност.

Карта за самооценка №8

Европейски нива – матрица за самооценка

Разбиране (Слушане) Мога да разбирам познати думи и често употребявани изрази, свързани с мен, моето семейство и конкретно непосредственото ми обкръжение, когато се говори бавно и отчетливо. **A2** Мога да разбирам най-често употребявани думи и изрази, свързани с това, което най-пряко ме засяга (основна информация за мен, моето семейство, покупки, близко обкръжение, работа). Мога да схващам същественото в кратки и ясни обяви и съобщения. **B1** Мога да разбирам съществените моменти, когато се използва ясен и стандартен език и става дума за познати теми, свързани с работата, училището, свободното време и т.н. Мога да схвана основното от различни радио- и телевизионни предавания за актуални събития или теми, които ме интересуват лично или професионално, когато се говори сравнително бавно и отчетливо. **B2** Мога да разбирам сравнително дълга лекция или слово и дори да следя сложна аргументация, ако темата ми е относително позната. Мога да разбирам телевизионни предавания и филми без много затруднения. **C1** Мога да разбирам дълга реч, дори когато не е ясно структурирана и логическите връзки не са ясно назовани. Мога да разбирам телевизионни предавания и филми без много усилия. **C2** Мога да разбирам без никакво затруднение говоримия език както при пряко общуване, така и по медиите и когато се говори бързо, при условие че имам време да свикна с особеностите на произношението.

Четене **A1** Мога да разбирам познати имена, думи и съвсем прости изречения – например в обяви, плакати или каталози. **A2** Мога да чета кратки и съвсем прости текстове. Мога да откривам точно определена и предвидима информация в често срещани текстове, като реклами, проспекти, менюта и разписания. Мога да разбирам кратки и лесни лични писма. **B1** Мога да разбирам текстове, написани предимно на всекидневен език или отнасящи се до работата ми. Мога да разбирам описания на събития, изразяване на чувства и пожелания в лични писма. **B2** Мога да чета статии и доклади по съвременни теми, в които авторите изразяват особено отношение или гледна точка. Мога да разбирам съвременен художествен текст в проза. **C1** Мога да разбирам дълги и сложни нехудожествени и художествени текстове и да преценявам стилистичните им особености. Мога да разбирам специализирани статии и дълги технически инструкции дори когато не са свързани с моята сфера на дейност. **C2** Мога да чета без усилие всякакъв вид текст, дори абстрактен или сложен по съдържание или форма – например учебник, специализирана статия или литературна творба.

Говорене (Участие в разговор) **A1** Мога да общувам по прост начин, при условие че събеседникът е готов да повтори или по-бавно да преформулира казаното и да ми помогне да изразя това, което се опитвам да кажа. Мога да задавам и отговарям на прости въпроси по познати теми или за това, от което имам непосредствена нужда. **A2** Мога да общувам при изпълнението на лесни и обичайни задачи, които изискват само лесен и пряк обмен на информация по познати теми и дейности. Мога да участвам с кратки реплики, дори и да не разбирам достатъчно, за да водя като цяло последователен разговор. **B1** Мога да участвам без предварителна подготовка в разговори по теми, които са ми познати, лично ме интересуват или се отнасят до всекидневието ми (например семейство, свободно време, работа, пътуване, актуални събития). **B2** Мога да общувам с известна непринуденост и лекота, които ми позволяват нормален контакт с автентичен носител на езика. Мога да участвам активно в разговор по познати теми, да представям и защитавам мненията си. **C1** Мога да се изразявам непринудено и свободно без видимо затруднение в подбора на думите. Мога да използвам езика гъвкаво и ефикасно за социални или професионални контакти. Мога точно да изразявам идеите и мненията си и да свързвам изказванията си с тези на моите събеседници. **C2** Мога да участвам без усилие във всякакъв разговор или дискусия и да си служа свободно с идиоматични и разговорни изрази. Мога да се изказвам свободно и да изразявам точно нюансите на мисълта си. Ако срещна затруднение, намирам начин да изляза от ситуацията умело, така че другите да не го забележат.

Самостоятелно устно изложение **A1** Мога да използвам прости изрази и изречения, за да опиша мястото, където живея, и хората, които познавам. **A2** Мога да използвам набор от изречения или изрази, за да опиша с прости думи семейството си и други хора, условията си на живот, образованието си и настоящата и предходната си професионална дейност. **B1** Мога да се изразявам по прост начин, за да разкажа преживявания и събития, мечтите, надеждите или целите си. Мога накратко да посоча причини и да дам обяснения за мнението или намеренията си. Мога да разкажа случка, книга или филм и да изразя отношението си. **B2** Мога да се изразявам ясно и подробно по широк кръг от теми, които съответстват на моите интереси. Мога да развия гледната си точка по актуален въпрос и да обясня предимствата и недостатъците на различни възможности. **C1** Мога да правя ясни и подробни описания по сложни въпроси, като включвам свързани с тях теми, да развивам определени моменти и да приключвам изказването си по подходящ начин. **C2** Мога да представя ясно и гладко описание или аргументация в съобразен с контекста стил. Мога да построя логично изказване и да помогна на слушателя да долови и запомни важните моменти.

Писане А1 Мога да напиша кратък лесен текст върху пощенска картичка (например от почивка). Мога да попълня личните си данни във въпросник (например: името, националността и адреса си в хотелски формуляр). **А2** Мога да пиша кратки и лесни бележки и съобщения. Мога да напиша просто лично писмо – например за да изразя благодарност на някого. **В1** Мога да напиша лесен свързан текст по теми, които са ми познати или ме интересуват лично. Мога да пиша лични писма, за да опиша преживени случки и впечатления. **В2** Мога да пиша ясни и подробни текстове по широк кръг от теми, които съответстват на моите интереси. Мога да напиша есе или доклад, като предавам информация или излагам причини „за“ или „против“ дадено мнение. Мога да пиша писма, като подчертавам смисъла, който лично придавам на събития и преживени случки. **С1** Мога да създавам ясен и добре структуриран текст и да представям гледната си точка. Мога да пиша по сложни теми в писмо, есе или доклад, като подчертавам съществените за мен моменти. Мога да избира съобразен с ответната страна стил. **С2** Мога да създавам ясен, гладък и стилистично съответстващ на обстоятелствата текст. Мога да пиша сложни писма, доклади или статии с ясна структура, така че читателят да схване и запомни същественото. Мога да режюмирам и анализирам професионални текстове или художествена творба. Карта за самооценка №9 включва самооценяване по седем ключови компетентности и трябва да даде представа за тяхното усвояване, развитие и прилагане като личностно притежание и компетентност на всеки ученик. Тя в крайна сметка е и критерий за ефективността на портфолиото като иновативна съвременна образователна технология, приложена в обучението по български език и литература.

Карта за самооценка №9 – „Аз знам и мога“

Изготвянето на моето портфолио по български език и литература ми помогна да усвоявам, да развивам и да прилагам седем европейски ключови компетентности – „да знам и мога“.

1. Комуникативни умения на роден език

1.1. Овладейл/а съм знания и умения, свързани с:

1.1.1. езиковата компетентност:

- езикова свързаност на текста;
- лексикална норма;
- граматична норма;
- правописна норма;
- пунктуационна норма.

1.1.2. литературната компетентност:

- знания за литературни факти и закономерности;
- знания и умения за анализ на литературни факти;
- знания и умения за създаване на аргументативен текст.

2. Базови познания в областта на науките и технологиите

2.1. Овладейл/а съм знания и умения, придобити в обучението по други учебни предмети, които прилагам свободно по български език и литература:

- информационни технологии;
- психология;
- етика;
- история;
- философия.

3. Дигитални компетентности

3.1. Овладейл/а съм знания и умения, свързани с: използването на ИКТ в обучението по български език и литература:

- намиране и проучване на информация;
- изготвяне на проекти;
- изготвяне на презентации (слайдшоу);
- изготвяне на доклади;
- подготовка на домашни, контролни и класни работи;
- подготовка и решаване на тестови задачи.

4. Умение за самостоятелно учене и събиране на информация

4.1. Овладейл/а съм умението:

- да уча самостоятелно;
- да планирам, контролирам и оценявам резултатите от работата си;
- да преодолявам грешките си;
- да оценявам постигнатия напредък;
- да търся различни начини за решение.

4.2. Овладейл/а съм умения за събиране на информация, свързани с:

- да намирам и проучвам необходимата ми информация;
- да извличам съществена информация от текст;
- да класифицирам информация;
- да правя план-конспект и план-тезис.

5. Граждански компетентности и умения за междуличностно общуване

5.1. Овладейл/а съм знания и умения, свързани с гражданската компетентност и междуличностното общуване:

- да си поставям цели;
- да организирам времето и работата си;
- да вземам самостоятелно решения;
- да оценявам това, в което съм добър;
- да се чувствам отговорен за ученето и резултатите от него;
- да работя добре с другите в екип;
- да изслушвам и уважавам чуждото мнение;
- да потърся или да предложа помощ.

6. *Предприемачество*

6.1. Овладейл/а съм знания и умения, свързани с предприемачеството:

- да мисля творчески;
- да генерирам нови идеи и да ги използвам;
- да изразявам добре устно и писмено идеите си;
- да прилагам наученото в училище в ежедневието;
- да решавам задачи по различни начини;
- да оценявам това, в което са добри другите;
- да убеждавам другите да работим заедно.

7. *Културни компетентности*

7.1. Овладейл/а съм знания и умения, чрез които:

- да изразявам и споделям свои творчески идеи;
- да създавам художествени творби: стихотворения, разкази, есета;
- да разбирам, коментирам и оценявам художествени творби: книги, филми, спектакли.

Важен елемент в приложението на модела за ученическо портфолио беше работата с родителите. Те бяха запознати с идеята за апробирането му и възможността знанията, уменията и компетентностите на децата им да бъдат оценявани по нов, съвременен, иновативен начин. След приключване на дейностите по създаването на портфолиото на родителите беше предложена следната анкета за осигуряване на обратна връзка:

Анкета за родителите

1. Какво е впечатлението Ви за портфолиото на Вашето дете?
2. Какво харесахте най-много?
3. Какво Ви кара да се гордеете?
4. Вашето дете консултираше ли се с Вас?
5. Смятате ли, че портфолиото подпомага развитието на детето Ви?
6. Имате ли въпроси по отношение на портфолиото?
7. Имате ли някакви препоръки?

Резултатите на учениците от експерименталната група на всички проверки на знанията, уменията и компетентностите – домашни, контролни и класни работи, изходно ниво и ДЗИ по български език и литература, са по-високи от резултатите на контролната група. През курса на обучение на различни национални литературни конкурси ученици от експерименталната група спечелиха 10 престижни награди – две първи, пет специални, две трети и едно поощрение. Анализът на резултатите категорично доказва, че портфолиото може да бъде успешно използвано за усвояване, развитие и прилагане на ключовите компетентности, както и за тяхното оценяване и документиране. Предложеният модел е една ефективна и работеща система за реализиране на портфолиото като иновативна съвременна образователна технология в обучението по български език и литература.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Ангелова, Т. (2005). *Методика на обучението по български език*. С. :ИК „СЕМА РШ“.
2. Гюрова, В., В. Божилова (2008). *Портфолиото на преподавателя*. С.: Агенция ЕВРОПРЕС.
3. Иванов, Ив. *Интерактивни методи на обучение*, <http://ivanpivanov.awardspace.com>
4. Иванов, Ив. (2005). *Въпроси на гражданското образование*, Шумен.
5. Николова, М. Извънкласните дейности – форма за развитие на ключови компетентности. В: *„Иновации и интерактивни технологии в образованието“*, Международна научно-практическа конференция, 20 –21.04.2012 г., София, с. 223.
6. Павлов, Д. (2003). *Образователни информационни технологии. Модул трети*. Университетски курс. С.
7. Портфолиото на учителя – www.navet.government.bg/assets/cms/.../portfolio_POO_2010.doc
8. Слоун, П. (2006). *Бизнес мисленето*. С.: ИК ЛИК.
9. *Съвременни образователни технологии – „Портфолио“*
www.anticorruption.bg/ac/bg/e-pomagala/index/files/portfolio.doc
10. Учебни програми, I част, Културно-образователна област: Български език и литература.
11. *Ученическото портфолио по химия – средство за оценяване постиженията на учениците по предмета*
www.diuu.bg/ispisanie/broi19/19dpp/19dpp3.htm8
12. Фондация „Пайдея“ (2010): *Наръчник „Добро образование на добра цена“*.
13. Янакиева, С. (2005). Образователното портфолио – философия, технология, практически проекти: *Продължаващо образование*, № 2, 2005 (www.diuu.bg/ispisanie)
14. Европейски езиков паспорт.

**PORTFOLIO IN TEACHING BULGARIAN LANGUAGE
AND LITERATURE**

Head teacher Maria Nikolova
Technical Vocational High school
„Nikola Ionkov Vaptsarov“ – Radomir
Tel.0895/ 30 18 90
nikolova.m.b@abv.bg